

tioita 1900-luvun alun venäläisessä filosofiassa, kirjallisuudessa ja populaarikulttuurissa. **Meri Herrala** (Helsingin yliopisto) piti esitelmän pianisti Sviatoslav Richterin konserteista Amerikassa 1960-luvulla.

Monipuolisen ohjelman seasta oli usein vaikea valita itselleen mieluisinta kuunneltavaa, sillä täyteläisessä tapahtumassa oli koko ajan meneillään jotain kiinnostavaa. Monitieteisen konferenssin parhaita puolia onkin, että tutkija tieteenalalta kuin tieteenalalta saa mahdollisuuden ”maistella” uutta ja odottamatonta, jos näin

mielii. Matkan kruunasivat innostavat tapaamiset ja lämmin yhteishenki. Tänä vuonna konferenssikassin toiselle puolelle oli painettu Pietarin eurooppalaisen yliopiston logo kannattamaan poliittisen painostuksen alla kamppailevaa opinahjoa. Tukea osoitettiin myös avajaispaneelin alkuun järjestetyssä flashmobissa, jonka toteutumisen voi käydä katsomassa Baseesin Twitter-tililtä.

Elina Kahla, Tintti Klapuri, Teemu Oivo, Mika Pylsy, Riku Toivola

Postemotionaalisuus, liike ja muutto

Viron sosiaalitieteilijöiden kymmenes vuosikonferenssi järjestettiin 24.–25. maaliskuuta 2017 Tallinnan yliopistossa. Konferenssin otsikkona oli ”Eesti 100 – teel avatusele?” (Viro 100 – matkalla avoimuuteen?). Kaksipäiväinen tilaisuus sisälsi viisi keynote-puheenvuoroa, paneelin ja rinnakkaisia työryhmiä. Tapahtuma oli nimensä mukaisesti hyvin Viro-keskeinen – esiintyjien enemmistö koostui virolaisten yliopistojen tutkijoista ja suuri osa tutkimusaiheista käsitteli virolaista yhteiskuntaa.

Konferenssi alkoi amerikkalaisen sosiologin, Texas A&M -yliopiston professorin Stjepan G. Meštrovićin keynote-puheenvuorolla ”Postemotional society and the recent, American Presidential election”. Nyky-yhteiskunta asetetaan julkisessa keskustelussa usein postfaktuaaliseen eli totuuden ja faktojen jälkeiseen aikakauteen, jolloin yhteiskunnallinen toiminta siirtyy pitkälti tunteiden ja tuntemusten varaan. Tässä kontekstissa Meštrovićin käsitys postemotionaalisesta nyky-yhteiskunnasta kuulostaa yllättävältä. Kyseessä ei kuitenkaan ole vain viime vuosien ja/tai sosiaalisen median perusteella tehty aikalaisdiagnoosi, vaan termi oli käytössä jo hänen vuonna 1997 julkaisemassa kirjassa *Postemotional Society*. Esityksessään Meštrović kytki postemotionaalisen yhteiskunnan synnyn poliittisen korrektiuden nousuun, joskaan poliittisen korrektiuden tarkempia merkityksiä ja ilmeneismuotoja hän ei sen kummemmin avannut.

Meštrovićin postemotionaalista yhteiskuntaa kohtaan esittämä kritiikki perustui siihen, että hymyilemisestä on hänen mukaansa tullut neutralisoiva ele, jonka avulla peitellään negatiivisia tunteita. Tämä kehitys on vauhdittunut varsinkin sosiaalisen median myötä, kun kaikki haluavat olla pidettyjä. Meštrović nosti puheessaan postemotionaalisen yhteiskunnan mannekiini-

niksi ”hymyilevän robotin” Hillary Clintonin. Clintonin ”vastavoimana” taas esiintyi Donald Trump, joka ei käyttänyt vaalikampanjassaan perinteisiä miellyttämisen keinoja. Kun ”todelliset” tunteet sivuuttava jatkuva hymyily aiheuttaa Meštrovićin mukaan keinoitekoisuudessaan katkeruutta ja tyytymättömyyttä, voi Trumpin voittoa tulkita vastaiskuna postemotionaalille yhteiskunnalle.

Keynote-puheenvuoro herätti ajankoh-taisuudessaan vilkasta keskustelua, mutta ei välttämättä vakuuttanut. Puhe ei esimerkiksi avannut aukottomasti, miksi tunteista juuri hymyily nähdään epäaitona ja kiukku aitona. Varsinkin Donald Trumpin osalta negatiivisten tunteiden ”aitous” vaalikampanjan aikana herätti kysymyksiä. Poliittisen korrektiuden kytkeminen postemotionaalisen, eli tyytymättömän yhteiskunnan syntyyn taas nostattaa eettisiä kysymyksiä. Kiukun ja vihan pitkäaikainen patoaminen aiheuttaa toki katkeruutta ja närää. Samalla voi kuitenkin kysyä, onko negatiivisten tunteiden purkaminen irtoamalla poliittisen korrektiuden periaatteista hyvä ratkaisu, sillä siinä tapauksessa osasta yhteiskunnan jäseniä voisi tulla lähtökohtaisesti toisten kiukun kohteita, ihmisiä joihin olisi hyväksyttävää purkaa tunteita ”emotionaalisen yhteiskunnan palauttamisen nimissä”.

Yksi konferenssissa laajalti käsitelty teema oli maahan- ja maastamuutto. Aiheesta pidettiin kaksi keynote-puheenvuoroa ja siitä keskusteltiin työryhmissä, esimerkiksi liittyen pakolaisiin tai metodologisiin haasteisiin maahan- ja maastamuuttotutkimuksen yhteydessä. Esimerkiksi Tarton yliopiston professori Andra Siibak esitteli tutkimusta vironkielisestä pakolaisvastaisesta Facebook-ryhmästä. Tutkimus perustui päivitysten sisällönanalyysiin ja ryhmän aktiivijäsenten

haastatteluihin. Haastattelutuloksista kävi ilmi myös Suomesta tuttu retoriikka: aktiivijäsenet suhtautuvat epäilevästi perinteiseen mediaan ja sen luotettavuuteen ja haluavat saada tietoa siitä, mitä ”oikeasti” tapahtuu. Lisäksi halutaan itse jakaa tärkeänä pidettävää tietoa. Ryhmän nähdään edustavan ”kansan tahtoa” ja samalla rakennetaan päivittäin vastakkainasettelua kansan ja eliitin välille.

Maahan- ja maastamuuttoon keskittyi myös Tarton yliopiston professorin Tiit Tammarun keynote-puhe ”Eesti rändejastul” (Viro muuttokautena). Tammarun mukaan keskeiset ihmisten muuttoon vaikuttavat tekijät ovat hyvinvointi ja tasa-arvo. Viron tapauksessa hyvinvoinnin kasvu on ollut nopeaa, mutta myös epätasa-arvo on pysynyt merkittävänä. Virosta lähdetäänkin EU:n ns. ”läntisiin jäsenmaihin”, kun taas Viro on muiden itäisen Euroopan maiden tapaan houkutteleva köyhempien maiden asukkaille. Tilastollisesti maastamuutto Virosta on jo pitkään – vuodesta 1991 – ylittänyt maahanmuuton. Maahanmuuttosaldo oli ensimmäisen kerran positiivinen vuonna 2015 ja Tammarun arvion mukaan Virosta voisi tulla pysyvästi maahanmuuttovoittoinen valtio noin viiden vuoden päästä.

Muuton lisäksi Tammaru käsitteli puheessaan virolaisen yhteiskunnan jakautumista kielen mukaan. Esimerkiksi Tallinnassa venäjän- ja virokielinen väestö asuu eri alueilla. Jotta kielialueet sekoittuisivat, noin 40 % jommankumman kielisestä väestöstä pitäisi vaihtaa asuinpaikkaa. Kahden rinnakkaisen kieliyhteisön olemassaolo tarkoittaa myös, että muualta Viroon muuttavat ihmiset sosialisoidut viro- tai venäjänkieliseen Viroon. Tilannetta voisi Tammarun mukaan muuttaa koulujärjestelmän kautta, joskaan yhtenäistä näkemystä kieliryhmiä yhdistävästä ”virolaisesta koulusta”, joka sopii kaikille osapuolille, ei ole saavutettu, saatikka laitettu täytäntöön.

Konferenssin paneelikeskustelussa puitiin kriittisesti Viron korkeakoulutuksen neoliberaalisuutta. Puhujat nostivat esiin yliopiston roolia, autonomiaa ja sen rajoittumista neoliberaalisessa yhteiskunnassa. Yhtenä esimerkkinä tästä on Suomesta ja muualtakin tuttu jatkuva laadunvarmistus osana ulkoista evaluointia. Tallinnan yliopiston kasvatustieteiden dosentti Tiiu Kuurme kehotti miettimään, mistä kertovat korkeakoulutuspuheen keskeiset termit kuten

”mittarit”, ”kilpailu”, ”laatu” ja ”projektiluontaisuus”, ja miten ne korostavat luovuuden ja sisällön sijaan tuloksellisuutta ja tuotantoa. Paneeli herätti myös miettimään, olisiko keskustelu ollut antoisampaa, jos kriittistä tarkastelua oltaisi sovellettu neutraalista lähtökohdasta huomioimalla nykyjärjestelmän puutteiden lisäksi myös potentiaalisia mahdollisuuksia. Nostamalla esiin vain puutteita puhujat piirsivät (osittain epätietoisesti ja epäsuorasti) kuvan abstraktista ”menneestä hyvästä ajasta”, jolloin kaikki korkeakoulutuksessa oli nykytilannetta paremmin. Kyseenalaistamatta nykyongelmen relevanssia voi silti kysyä, onko sellaista ideaaliaikaa koskaan ollut. Lisäksi voi miettiä, sivuuttaako korkeakoulukeskustelua määrittävä ”ongelmakehys” toisenlaisen näkökulman, jonka mukaan osa ongelmista olisikin kehittynyt pidemmällä aikavälillä, ja jonka mukaan osa aiemmista ongelmista olisi myös voinut unohtua keskustelun siirryttyä uuteen, vahvasti nykyhetkeä korostavaan kontekstiin.

Konferenssin aikana esiteltiin myös Viron *grand old* sosiologiparin Marju Lauristinin ja Peeter Vihalemmän johdolla valmistunutta noin 800-sivuista kokoelmateosta *Eesti ühiskond kiirenevas ajas* (Virolainen yhteiskunta nopeutuvassa ajassa). Teos perustuu sosiologisen kyselyn ”Mina. Maailm. Meedia” (Minä. Maailma. Media) tuloksiin vuosilta 2002–2014 ja siihen on kirjoittanut 19 tutkijaa, joista osa on jo Lauristinin ja Vihalemmän ”opiskelijoiden opiskelijoita”. Kirja alkaa katsauksella kyselyn teoreettiseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin, ja kertoo myös sosiologisen tutkimuksen kehityksestä Virossa 1960-luvulta alkaen. Tutkimusteemoista kirja käsittelee esimerkiksi arvoja ja identiteettejä, mediaa (muun muassa sosiaalista mediaa) ja sen käyttöä virolaisessa yhteiskunnassa, kuluttamista ja elämäntapoja, ajankäyttöä, maahan- ja maastamuuttoa sekä eroja ja yhtäläisyyksiä viro- ja venäjänkielisen väestön ja eri sukupuolien välillä. Esittelytilaisuudessa yhtenä teemana esiin nousi virokielen merkitys sosiaalitieteissä englannin ohella. Myös se, kuuluuko sosiaalitieteiden ensisijaisesti dokumentoida ja analysoida yhteiskunnallista kehitystä vai myös vaikuttaa siihen korostamalla tiettyjä näkökulmia, jäi yleisön pohdittavaksi.

Sigrid Kaasik-Krogerus